

Wandelen in het agrarische cultuurlandschap

Nederlanders wandelen graag, iets wat tijdens de Corona-crisis werd bevestigd (Wandelnet, 2021). Dit heeft in veel natuurgebieden tot drukte en problemen geleid. Deze ontwikkeling toont dan ook aan dat er meer ruimte nodig is voor wandelen om de vraag met het aanbod in evenwicht te brengen. Het agrarisch cultuurlandschap zou hier een belangrijke rol in kunnen spelen aangezien ruim de helft van Nederland bestaat uit agrarisch terrein (CBS, 2020). Echter is het landelijk gebied tot op heden vaak ontoegankelijk voor de wandelaar.

Boerenlandpadregelingen

Om de toegankelijkheid te vergroten heeft het overgrote deel van de provincies in Nederland een boerenlandpadregeling. Deze subsidieregelingen hebben als doel agrariërs te stimuleren om hun land open te stellen voor wandelaars door een vergoeding hiervoor aan te bieden. Deze subsidie wordt in alle gevallen gefinancierd door de provincie, en in een aantal provincies wordt dit bedrag aangevuld met een bijdrage vanuit gemeentes, waterschappen en/of het bedrijfsleven. De vergoeding voor agrariërs is bedoeld voor openstelling en/of beheer. Tevens kan een agrariër in sommige provincies ook een extra vergoeding krijgen voor inkomstenderving mocht dit van toepassing zijn. Een overzicht van alle boerenlandpadregelingen is hieronder zichtbaar.

Overzicht boerenlandpadregelingen Nederland

Provincie	Uitvoerende organisatie	Deelnemende agrariërs	Lengte	Subsidiebedrag per jaar per strekkende meter	Contractduur
Drenthe	-	-	-	-	-
Flevoland	Landschapsbeheer Flevoland	20-30	± 80km	- ¹	- ¹
Friesland ²	Marrekrite	-	± 100km	-	-
Gelderland	Landschapsbeheer Gelderland	- ³	(1.692 km) ⁽⁴⁾	€0,45	5 jaar
Groningen	Landschapsbeheer Groningen	43	31,6 km	€0,45	4 jaar
Limburg	-	-	-	-	-
Noord-Brabant	Brabants Landschap	Onbekend	Onbekend	€1,12	6 jaar
Noord-Holland	Recreatie Noord-Holland	126	122 km	€1,00	5 jaar ⁵
Overijssel	Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel	192	91,7 km	€0,93	21 jaar
Utrecht	Landschap Erfgoed Utrecht (klompenpaden)	80	(410 km) ⁽⁴⁾	€0,50	6 jaar
	Recreatie Midden-Nederland	37	35 km	€0,78	10 jaar
Zeeland	Landschapsbeheer Zeeland	241	172 km	€0,45 ^{6,7}	7 jaar
Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland	112	99,4 km	€0,45 ⁸	7 jaar

¹ Provincie Flevoland heeft op dit moment geen boerenlandpadregeling meer, maar deze is momenteel in ontwikkeling.

² Marrekrite is momenteel bezig om een nieuwe boerenlandpadregeling op te zetten. Hun advies over deze regeling ligt momenteel bij Provinciale Staten en er wordt verwacht dat deze daar binnenkort wordt besproken. De details van deze nieuwe regeling zijn nog niet duidelijk.

³ Landschapsbeheer Gelderland heeft geen duidelijk overzicht van het aantal agrariërs dat deelneemt aan de klompenpaden regeling.

⁴ Dit is de totale lengte van alle klompenpaden in de provincie. Het is onduidelijk hoeveel kilometer hiervan over boerenland loopt.

⁵ De boerenlandpad regeling in Noord-Holland is 31/12/2021 afgelopen en een nieuwe regeling is nu in ontwikkeling.

⁶ De vergoeding is opgedeeld in een ondergrond vergoeding (€0,20) en een vergoeding voor beheer (€0,25).

⁷ De vergoeding wordt binnenkort verhoogd naar €0,50 (de beheersvergoeding gaat naar €0,30).

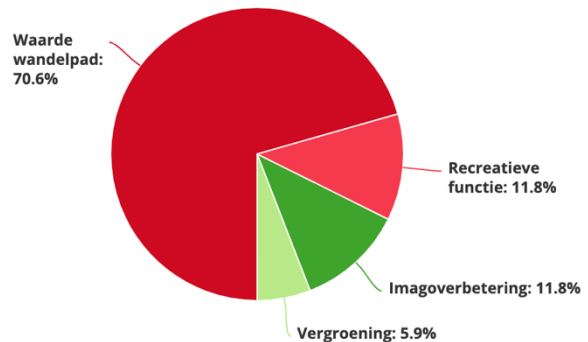
⁸ Deze vergoeding komt van de provincie en wordt in sommige regio's (bijvoorbeeld in Holland Rijnland) aangevuld met een beheersvergoeding vanuit de gemeente.

Boerenlandpadregelingen: waarom doen agrariërs mee?

Ondanks dat er een groot aantal boerenlandpadregelingen bestaan, blijft het een uitdaging om agrariërs te motiveren hier aan deel te nemen. Om dit proces soepel te laten verlopen, is het allereerst van belang om rekening te houden met de doelgroep.

Redenen voor deelname aan boerenlandpadregelingen

- De agrariër ziet de waarde van wandelen in.
- De agrariër heeft een bedrijf met een recreatieve functie.
- De agrariër hoopt op imagoverbetering (dit zijn veelal grootschalige (melkvee)bedrijven).
- De agrariër wil het bedrijf vergroenen (bijvoorbeeld door natuurrijke akkerranden aan te leggen in combinatie met het wandelpad).

Figuur 1: redenen voor deelname

Naast bovenstaande redenen voor deelname, is het ook van belang om rekening te houden met een aantal factoren die kunnen helpen bij het bepalen of een agrariër bereid is het land open te stellen voor wandelaars.

- **Type bedrijf**

Melkveehouders zijn vaak minder snel bereid hun land open te stellen door het risico op Neospora, die wordt overdragen door honden. Het is daarom een goed idee om, bijvoorbeeld, particulieren in het buitengebied zonder agrarisch bedrijf (woonboerderij, recreatieve bedrijven etc.) te benaderen omdat deze minder last hebben van honden en dus minder problemen hebben met openstelling. Hetzelfde geldt, tot op zekere hoogte, voor andere (kleinschalige) agrarische bedrijven zonder vee.

- **Locatie wandelpad**

Ga op zoek naar grond die een agrariër wil en kan missen. Kijk bijvoorbeeld naar schaduwrijke akkerranden die niet optimaal zijn voor de groei van gewassen of benader een melkveehouder die veel grond bezit in verband met zijn mestquotum maar deze grond niet actief gebruikt.

- **Lengte wandelroute**

Vaak geldt dat hoe langer de wandelroute over het boerenlandpad is, hoe beter de wandelaars op de hoogte zijn van de gedragsregels en zich hier dus ook aan houden. Daarnaast is het ook zo dat hoe verder het wandelpad zich van de bebouwde kom bevindt, hoe kleiner de kans is dat het pad gebruikt wordt om honden uit te laten. Het kan daarom verstandig zijn om kortere wandelroutes dicht bij de bebouwde kom over boerenland te laten lopen waarbij de eigenaar geen problemen heeft met de aanwezigheid van honden. Voor agrariërs die hier wel veel overlast aan ondervinden (met name veehouders), is het dus een optie om te zorgen dat het boerenlandpad deel wordt van een langere wandelroute.

Boerenlandpadregelingen: stimuleer agrariërs om deel te nemen

Daarnaast zijn er nog een aantal andere aanbevelingen die kunnen helpen om een agrariër te stimuleren deel te nemen aan een boerenlandpadregeling.

Verantwoordelijkheidsgevoel van buurt- en dorpsommetjes

- De wens om een ommetje te kunnen wandelen komt vaak vanuit de buurt of het dorp. Door de bewoners het initiatief te geven en te steunen bij de ontwikkeling van een ommetje ontstaat er een verantwoordelijkheidsgevoel en eigenaarschap wat betreft het ommetje.
- Agrariërs voelen zich sneller geneigd hun land open te stellen als de buurt hierbij betrokken is en daar ook achter staat.
- Verantwoordelijkheidsgevoel voor het buurt ommetje zorgt er ook voor dat de uitvoerende organisaties samen met lokale bewoners de agrariërs kunnen benaderen. Dit wekt niet alleen vertrouwen, maar de lokale bewoners weten ook vaak welke agrariërs het beste benaderd kunnen worden.
- Indien een agrariër afhaakt kan er makkelijker een alternatief gevonden worden omdat andere agrariërs zich verantwoordelijk voelen voor het behoud van het ommetje.

"Het ommetje is van de buurt, niet van landschapsbeheer" – Riek Guikema, Landschapsbeheer Groningen

Ontzorgen van beheer en administratie

- De aanpak van Klompenpaden in Utrecht en Gelderland zijn hiervoor een goed voorbeeld. De klompenpaden zetten (lokale) vrijwilligers in die elke maand het pad nalopen, afval ruimen en beheerstaken uitvoeren. Dit zorgt ook voor korte lijntjes en goed contact.
- Ga in overleg met de landeigenaar om te kijken wie het beheer het beste uit kan voeren. Dit kan de agrariër zelf zijn, maar ook bijvoorbeeld vrijwilligers of landschapsbeheer organisaties.
- Zorg voor administratieve ontlasting.

Meedenken over individuele mogelijkheden

- Kijk welke opties en aanpassingen het beste bij de agrariër passen en ben bereid om een middenweg te vinden.
- Agrariërs willen meer weten over de mogelijkheden binnen de boerenlandpadregeling, maar ook of er eventueel andere relevante regelingen of initiatieven zijn. Actieve communicatie hierover is belangrijk want er is momenteel veel onwetendheid.
- Een combinatie van land openstelling en verfraaiing van het landschap wordt door agrariërs én wandelaars gewaardeerd.

Duidelijkheid over aansprakelijkheid

- Onderzoek in hoeverre agrariërs aansprakelijk gesteld kunnen worden door wandelaars en hoe zij zich hiertegen kunnen beschermen.
- Zorg dat deze informatie bij agrariërs terecht komt en dat zij hier gepaste oplossingen voor kunnen vinden. Agrariërs maken zich hier momenteel zorgen over omdat er veel onduidelijkheid is.

Uitdagingen en dilemma's

Als laatste zijn er een aantal uitdagingen en dilemma's waar rekening mee gehouden moet worden.

Honden

Honden zijn het meest genoemde probleem door agrariërs en zullen waarschijnlijk ook altijd een probleem blijven. Momenteel worden er vooral borden met duidelijk gedragsregels geplaatst, maar er zijn er echter nog een aantal mogelijkheden die de overlast hiervan eventueel kunnen verminderen:

- Afscheidingen en buffers creëren door de aanleg van schapenrasters, heggen, houtwallen etc.
- In plaats van klappoorten een trap over de afscheiding aanleggen om mensen te ontmoedigen hun hond mee te nemen.
- Zorg dat de regels omtrent honden al tijdens de ontwikkeling van het boerenlandpad (en ommetje) duidelijk naar de buurt gecommuniceerd worden via bijvoorbeeld dorpskranten en tijdens buurt bijeenkomsten over ommetjes.
- Zoals eerder genoemd, hou rekening met de locatie en lengte van het wandelpad.

Langdurige zekerheid

Gezien de kosten die verbonden zijn aan de aanleg en openstelling van boerenlandpaden is dit een investering voor langere tijd. Het is het dus van belang om langdurige zekerheid te garanderen, iets wat agrariërs ook willen. In de praktijk blijkt het echter lastig om dit te garanderen en te voorkomen dat het wandelpad zomaar verdwijnt. Dit is vooral belangrijk als het boerenlandpad deel uitmaakt van een lange-afstand-wandelpad omdat het hier essentieel, maar ook vaak lastig is een gelijkwaardig alternatief te vinden. Ondanks dat er nog geen unaniem antwoord is op deze uitdaging, zijn er wel een aantal opties die overwogen kunnen worden.

- *Lange contractduur (20+ jaar)*
De zekerheid die een lange contractduur geeft wordt door zowel de agrariërs als de uitvoerende partijen gewaardeerd en daarnaast vraagt het van beide partijen minder administratief werk. Het vereist echter wel dat voldoende middelen beschikbaar zijn voor de volledige periode en dat er ruimte is om de vergoeding elke 5 jaar te indexeren.
- *Korte contractuur met stilzwijgende verlenging*
Een kortere contractduur met een stilzwijgende verlenging biedt flexibiliteit, maar kan nog steeds zekerheid bieden. Dit betekent wel dat de kosten voor de ontwikkeling en beheer van de boerenlandpaden voor een langdurige periode veiliggesteld moet worden, bijvoorbeeld door het in de begroting op te nemen.

Voor dit infoblad hebben 35 interviews plaatsgevonden met betrokkenen, waaronder 17 agrariërs en particuliere landeigenaren, alle provinciale organisaties betrokken bij de uitvoer van boerenlandpadregelingen (provinciale overheden, landschapsbeheer en recreatieschappen) en andere actoren en organisaties betrokken bij het toegankelijk maken van agrarisch gebied in het binnen- en buitenland.

Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). Hoe wordt de Nederlandse bodem gebruikt? Geraadpleegd op 11 november, 2022, via <https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2020/hoe-wordt-de-nederlandse-bodem-gebruikt/>
Wandelnet. (2021). Nationale Wandelmonitor 2021. Geraadpleegd op 11 november, 2022, Via https://www.wandelnet.nl/l/library/download/urn:uuid:b5cb916f-a100-41ec-bbfe-731c762a8813/nationale+wandelmonitor+2021_wandelnet.pdf